

De Spaanse griep kwam bij Zevenaar het land binnen

DOETINCHEM/ZEVENAAR - In november 1918, exact een eeuw geleden, gleed er een zwarte schaduw over Oost-Nederland. De Spaanse griep eiste honderden levens in Achterhoek en Liemers.

Menno Pols 11-11-18, 11:59 Bron: De Gelderlander

We hebben in November van dit gedenkwaardige jaar dagen beleefd, zóó donker, zóó triestig, dat ze wel nooit uit ons geheugen zullen verdwijnen. Nog verkeerde de wereld in angstige spanning omtrent den afloop van den oorlog. En overal, in 't binnenland, hoorde men van ziekte en sterven. In de dorpen bomde dag aan dag de doodsklok, en als men over de landwegen wandelde, kwam men gedurig een begrafenisstoet tegen.'

Het is geen vrolijk bericht in de Graafschapbode van 19 november 1918. Er was ook weinig reden om vrolijk te zijn. Er ging een ziekte van ongekennde proporties door het land, die mensen in een paar dagen wegnam. En er bestond geen medicijn tegen.

Advertentie van middel tegen Spaanse griep. Uit: Bulletin van de Nederlandse Genealogische Vereniging, 2009-4. © Nederlandse Genealogische Vereniging
Waar precies de oorsprong ligt van het virus dat de Spaanse griep veroorzaakte, is moeilijk te achterhalen. Sommige bronnen wijzen naar China. Anderen zeggen dat de ziekte voor het eerst opdook in een Brits legerkamp dicht bij het front van de Eerste Wereldoorlog in Noord-Frankrijk. Weer anderen zeggen dat de eerste gevallen zich voordeden in Camp Funston, een opleidingskamp voor jonge militairen in de Verenigde Staten.

De pandemie begon eind 1916, begin 1917. In 1918 bereikte ze haar grootste omvang. Op 12 juli van dat jaar bereikte de ziekte Nederland. De eerste zieken

waren leden van het buffetpersoneel van het station van Zevenaar. Hadden zij de ziekte gekregen van mensen die vanuit Duitsland het land waren binnen gereisd?

De Spaanse griep groeide uit tot een pandemie op het moment dat de Eerste Wereldoorlog woedde. Dat is geen toeval. Door de troepenverplaatsingen kon de ziekte zich gemakkelijk verspreiden. Er was voedselschaarste, de burgerbevolking was ondervoed en uitgeput en een makkelijke prooi voor het virus. Nederland was weliswaar neutraal, maar ook hier was het eten op de bon. Na de oorlog trokken de soldaten terug naar hun land, van Amerika tot Rusland en India, en namen de ziekte mee.

Ongekend

623 Den 24 juli 1918 is aan de St. Annastraat
N°. 110 overleden
Anna Elisabeth de Rooze
oud 27 jaar maanden
beroep ghes
De oorzaak des doods was
Influenza (z.g. Spaanse griep)
Nijmegen, 24 juli 1918.
De Geneesheer,
Byramaepheer
De doodsoorzaak s.v.p. zoo nauwkeurig mogelijk aan te duiden.
(Zie Circ. Minister van Binnenlandsche Zaken van 12 Februari 1906.)

Overlijdensverklaring van het eerste slachtoffer van de Spaanse griep in Nijmegen. © collectie RAN

De omvang van de pandemie was ongekend. Volgens de Britse wetenschapsjournaliste Laura Spinney, die het boek Pale Rider (Vale ruiter) schreef over de Spaanse griep, werd een op de drie wereldburgers – een half miljard mensen – ziek. Naar schatting overleden er 50 tot 100 miljoen mensen aan de ziekte. In de hele Eerste Wereldoorlog stierven 17 miljoen mensen.

Nog een onvoorstelbaar getal: van de soldaten die stierven in de Eerste Wereldoorlog, overleed 70 procent aan de Spaanse griep.

Opvallend was dat veel jongeren en jongvolwassenen, mensen in de kracht van hun leven, ziek werden, waar normaal juist ouderen vaak slachtoffer worden van griep. Vaak stierven meerdere jonge mensen binnen één gezin. Mensen die ziek werden,

kregen hoge koorts, rillingen, spierpijn en keelpijn. Een complicatie was dat er vaak longontsteking ontstond. De dood trad doorgaans al binnen enkele dagen in.

Artsen wisten niet wat ze tegen de ziekte moesten doen. Penicilline en andere antibiotica waren nog niet ontdekt. Kwakzalvers doken in het gat en kwamen met de meest uiteenlopende middeltjes die niet werkten maar wel grif verkocht werden.

Sterfgevallen

In Gelderland stierven de meeste mensen in oktober en november 1918. De afdeling Achterhoek en Liemers van de Nederlandse Genealogische Vereniging publiceerde in 2009 een overzicht van sterfgevallen in deze regio. In Dinxperlo, dat toen 3.300 inwoners telde, vielen 36 doden, meer dan één procent van de bevolking in twee maanden tijd. In Herwen en Aerdts (5.000 inwoners) stierven 59 mensen.

Vanwege de alom aanwezige dood en de onmogelijkheid iets tegen de ziekte te doen, ontstond in het land een sfeer van algehele neerslachtigheid, van defaitisme.

En net zo snel als de Spaanse griep gekomen was, verdween ze weer, in de loop van 1919. Het laatste geval deed zich voor in maart 1920.

Ondanks het ongekend hoge sterftecijfer, heeft de Spaanse griep nooit gegolden als een dramatisch hoogtepunt van de twintigste eeuw. Waarschijnlijk heeft dat te maken met dat andere grote drama dat vier jaar geduurd had: de Eerste Wereldoorlog. De mensen waren afgestompt, moe van alle ellende en stopten de ziekte weg in hun hoofd.

Het portret van tante Daatje wordt gekoesterd

Tante Daatje Spaanse griep, afkomstig van Marcel Gosselink © DG

Tante Daatje'. Zo noemt Marian Gosselink haar oudtante Grada Maria Gosselink, zoals haar officiële naam luidde. Maar ze heeft haar nooit gekend. Daatje werd in 1895 geboren in de Luur, een buurtschap bij Steenderen, en overleed in 1918 aan de Spaanse griep. Pas getrouwd en nog maar 22 jaar jong. Marian Gosselink uit Arnhem dook in haar geschiedenis.

Daatje was de jongste in een gezin van negen kinderen. Ze verloor haar ouders al op jonge leeftijd. Haar moeder stierf in 1914, haar vader twee jaar later. Na het overlijden van haar ouders woonde ze met haar broer Willem in het ouderlijk huis. Daar was het op 4 juni 1918 groot feest. Daatje én haar broer trouwden er namelijk op dezelfde dag. Daatje trad in het huwelijk met Bernardus Averdonk uit Zevenaar.

De 22-jarige Daatje en haar 30-jarige echtgenoot gingen in Steenderen wonen. Bernardus werd daar molenaar. Het huwelijk was echter geen lang leven beschoren. Marian Gosselink vertelt: „Daatje werd in 1918, dus nog in haar huwelijksjaar, getroffen door de Spaanse griep. Op 15 november overleed ze in Lichtenvoorde. Mogelijk werden daar alle Spaanse grieppatiënten naartoe gebracht.

Woonkamer

„Er werd een mooi ingelijst fotoportret van haar gemaakt, gesigneerd in december 1918. Wie daar opdracht voor heeft gegeven, is niet bekend. Was het haar echtgenoot? Of waren het haar broers en zussen die hiertoe opdracht hadden gegeven? Dat zullen we nooit meer weten.

„Feit is wel dat het fotoportret tot in de jaren 80 in de woonkamer van haar ouderlijk huis in de Luur heeft gehangen. Aardig detail is dat we als broers en zussen 25 jaar geleden een traditie in gang hebben gezet. Om het jaar wordt het portret van tante Daatje feestelijk overhandigd en krijgt het bij één van ons een mooi plaatsje. Op die manier houden we de herinnering aan haar levend.”